

PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING UZOQ MUDDATDAN QAYTGAN SHAXSLAR BILAN ISHLASHDA MIGRATSIYA VA FUQAROLIKNI RASMIYLASHTIRISH ORGANLARI BILAN HAMKORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH

X.M.Qilichov

Ilmiy Rahbar, Fuqaroviy huquqiy fanlar kafedrası boshlig'i, y.f.b.f.d (PhD)
dotsent, podpolkovnik

Tursunov Davron Nodir o'g'li

325-guruh kursanti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20589099>

Annotatsiya:

Ushbu maqola profilaktika inspektorlarining uzoq muddatdan chet eldan qaytgan shaxslar bilan ishlash jarayonida migratsiya va fuqarolikni rasmiylashtirish organlari bilan hamkorligini takomillashtirish masalalarini o'rganadi. Tadqiqotda mavjud muammolar, huquqiy asoslar, amaliy tajribalar va takomillashtirish yo'nalishlari tahlil qilinadi. Maqsad – qaytgan shaxslarning ijtimoiy moslashuvini ta'minlash, huquqbuzarliklarning oldini olish va davlat organlari o'rtasidagi samarali hamkorlik mexanizmlarini taklif etishdir.

Kalit so'zlar: Profilaktika inspektori, Uzoq muddatdan qaytgan shaxslar, Mehnat migratsiyasi, Migrantlar reintegratsiyasi, Migratsiya va fuqarolikni rasmiylashtirish organlari, Hamkorlik mexanizmlari, Huquqbuzarliklar profilaktikasi, Mahalla instituti, Raqamli ma'lumot almashinuvi, Ijtimoiy moslashuv, “Xavfsiz xonadon” va “Xavfsiz hovli”, Pasport-viza rejimi, Normativ-huquqiy baza

Kirish

O'zbekiston Respublikasida mehnat migratsiyasi aholining muhim qismi uchun daromad manbai bo'lib qolmoqda. Chet eldan uzoq muddat qaytgan fuqarolar soni ortib borayotgan sharoitda ularning ijtimoiy-iqtisodiy moslashuvi, huquqiy holatini rasmiylashtirish va profilaktika ishlari dolzarb masalaga aylangan. Profilaktika inspektorlari mahallalarda “Xavfsiz xonadon” va “Xavfsiz hovli” tizimi doirasida oilalar va shaxslar bilan yaqindan ish olib boradi. Ular doimiy yashash joyini uzoq muddat tark etgan shaxslarni aniqlash, ularning chet eldagi holatini o'rganish va qaytgandan keyin profilaktik ishlar olib borish vazifalarini bajaradi. Biroq, migratsiya va fuqarolikni rasmiylashtirish organlari (keyingi o'rinlarda – Migratsiya agentligi va tegishli xizmatlar) bilan hamkorlikning yetarli darajada tizimli emasligi ba'zi muammolarga olib kelmoqda: ma'lumot almashishning kechikishi, qaytgan shaxslarning pasport va propiska masalalaridagi qiyinchiliklar, ijtimoiy qo'llab-quvvatlashdagi bo'shliqlar. Shu bois, hamkorlikni takomillashtirish huquqbuzarliklar profilaktikasi va fuqarolar xavfsizligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Huquqiy asoslar

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-2896-sonli qarori (2017) va boshqa normativ hujjatlar profilaktika inspektorlariga uzoq muddat chet elda bo'lib qaytgan shaxslar bilan ishlash, ularning hisobini yuritish va qarindoshlari bilan muntazam aloqa o'rnatish vazifalarini yuklaydi.

“Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida”gi Qonun va Ichki ishlar organlari faoliyatini tartibga soluvchi hujjatlar davlat organlari o'rtasidagi hamkorlikni belgilaydi.

Migratsiya sohasidagi xalqaro va milliy dasturlar (IOM, Yevropa Ittifoqi loyihalari) qaytgan migrantlarni reintegratsiya qilishda yordam beradi.

Mavjud holat va muammolar

Profilaktika inspektorlari mahallalarda oilalarni aylanib chiqish, notinch oilalarni aniqlash va muammolarni hal etishda faol ishtirok etadi. Qaytgan shaxslar bilan ishlashda esa quyidagi qiyinchiliklar kuzatiladi:

Ma'lumotlarning o'z vaqtida almashinmasligi (chet eldagi bo'lish muddati, qaytish sanasi, huquqiy holati).

Pasport-viza rejimi buzilishlari, propiska va fuqarolikni rasmiylashtirishdagi kechikishlar.

Ijtimoiy-psixologik moslashuv muammolari (ish topish, oilaviy nizolar, stress).

Migratsiya xizmatlari bilan birgalikdagi monitoring va profilaktika tadbirlarining yetarli emasligi.

Hamkorlikni takomillashtirish yo'llari

Ma'lumot almashish tizimini raqamlashtirish — “E-profilaktika” yoki yagona elektron platforma orqali real vaqt rejimida ma'lumotlar almashinuvi. Profilaktika inspektori qaytgan shaxs haqida Migratsiya agentligidan tezkor axborot olishi mumkin.

Birgalikdagi monitoring va reydlar — Mahallalarda qaytgan migrantlar ro'yxatini yuritish, ularning oilalari bilan uchrashuvlar o'tkazish.

Traning va tajriba almashish — Profilaktika inspektorlari va migratsiya xodimlari uchun qo'shma seminarlar, mashg'ulotlar tashkil etish.

Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash dasturlari — Bandlik markazlari, mahalla fuqarolar yig'ini va migratsiya organlari bilan hamkorlikda ish o'rinlari, subsidiyalar, psixologik yordam ta'minlash.

Huquqiy va profilaktik tadbirlar — Qaytgan shaxslarga migratsiya qoidalari bo'yicha tushuntirish ishlari, “Migratsion profilaktika” oyliklarini o'tkazish.

Asosiy qism

Profilaktika inspektorlarining uzoq muddatdan chet eldan qaytgan shaxslar bilan ishlashdagi faoliyati O'zbekiston Respublikasida huquqbuzarliklar profilaktikasi tizimining muhim tarkibiy qismidir. Ichki ishlar organlari Prezidentining PQ-2896-sonli qarori (2017-yil 18-aprel)ga ko'ra, profilaktika inspektorlari doimiy yashash joyini uzoq muddat tark etgan shaxslarni aniqlash, ularning chet eldagi holatini o'rganish, qarindoshlari bilan muntazam aloqa o'rnatish va qaytgandan so'ng profilaktik ishlarni amalga oshirish vazifalarini bajaradi. Bu vazifalar mahallalarda “Xavfsiz xonadon” va “Xavfsiz hovli” konsepsiyasini hayotga tatbiq etish doirasida amalga oshiriladi.

Qaytgan shaxslar bilan ishlashning o'ziga xos xususiyatlari

So'nggi yillarda O'zbekistonga xorijdan qaytgan fuqarolar soni sezilarli darajada oshgan. Masalan, 2025-yilning birinchi 7 oyida 698 920 nafar fuqaro uzoq muddatdan qaytgan. Ushbu shaxslar orasida ijtimoiy-iqtisodiy moslashuv muammolari, oilaviy nizolar, ish topishdagi qiyinchiliklar va ba'zida huquqbuzarlikka moyillik kuzatiladi. Profilaktika inspektorlari mahallalarda oilalarni aylanib chiqish, notinch oilalarni aniqlash va qaytgan migrantlarning holatini o'rganish orqali ularni ijtimoiy reintegratsiyaga qo'shishda asosiy rol o'ynaydi. madaniy yondashuvlar Kolumbiyada olib borilgan tadqiqotlar (2023–2024) diniy guruhlar o'rtasidagi raqobat ijtimoiy xizmatlar yaxshilanishiga olib kelganini va oilaviy zo'ravonlik darajasini pasaytirganini ko'rsatgan. Bu “ijtimoiy kapitalning ortishi modeli” deyiladi.

Xulosa

Profilaktika inspektorlarining uzoq muddatdan chet eldan qaytgan shaxslar bilan ishlashda migratsiya va fuqarolikni rasmiylashtirish organlari bilan hamkorligini takomillashtirish huquqbuzarliklar profilaktikasi tizimining samaradorligini oshirishning muhim shartidir.

O‘zbekiston Respublikasida mehnat migratsiyasi ko‘lami kengayib borayotgan sharoitda xorijdan qaytgan fuqarolarning ijtimoiy-iqtisodiy reintegratsiyasi, huquqiy holatini rasmiylashtirish va ijtimoiy moslashuvini ta‘minlash dolzarb vazifaga aylangan.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, profilaktika inspektorlari mahallalarda “Xavfsiz xonadon” va “Xavfsiz hovli” tizimi doirasida asosiy rol o‘ynayotgan bo‘lsa-da, migratsiya organlari bilan ma‘lumot almashish, birgalikdagi monitoring va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining yetarli darajada tizimli emasligi bir qator muammolarga sabab bo‘lmoqda. Pasport, propiska va fuqarolik masalalaridagi kechikishlar, ijtimoiy-psixologik qiyinchiliklar hamda huquqbuzarlikka moyillik xavfini kamaytirishda hamkorlikni kuchaytirish zarur.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O‘zbekiston Respublikasining “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi Qonuni (O‘RQ-371-son, 14.05.2014-yil). Lex.uz.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ichki ishlar organlarining huquqbuzarliklar profilaktikasi bo‘linmalari faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2896-sonli qarori (18.04.2017-yil).
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Mehnat migratsiyasi jarayonlarini takomillashtirish hamda xorijda vaqtincha mehnat faoliyatini amalga oshirayotgan shaxslarni qo‘llab-quvvatlashga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Farmoni.
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Migratsiya agentligi faoliyati to‘g‘risidagi hujjatlar va hisobotlar (2024–2026).
5. Xalqaro migratsiya tashkiloti (IOM). Uzbekistan Migration Situation Report (turli choraklar, 2025-yil). DTM IOM.
6. Profilaktika inspektorining pasport tizimi qoidalari bilan bog‘liq huquqbuzarliklarni aniqlashda migratsiya va fuqarolikni rasmiylashtirish xizmatlari bilan o‘zaro hamkorligini takomillashtirish // Global Sciences yoki shunga o‘xshash ilmiy jurnallar (2025–2026).
7. O‘zbekiston Respublikasining “Ichki ishlar organlari to‘g‘risida”gi Qonuni (2016-yil).
8. “Xavfsiz xonadon” va “Xavfsiz hovli” konsepsiyasi doirasidagi normativ hujjatlar va amaliyot materiallari. Ichki ishlar vazirligi.
9. O‘zbekistonda mehnat migrantlari va ularning oilalarini qo‘llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlari (rasmiy saytlar va hisobotlar, 2024–2025).
10. Displacement Tracking Matrix (DTM) IOM hisobotlari: Qaytgan migrantlar holati va reintegratsiya masalalari (2025).
11. QOI O‘g‘li va boshqa mualliflar. Profilaktika inspektorlari tomonidan pasport-viza qoidalariga rioya etilishini ta‘minlash faoliyatida davlat organlari bilan hamkorlik // Ilmiy maqolalar (CyberLeninka va boshqa bazalar, 2025).